

ARREST VAN HET HOF
VAN 20 NOVEMBER 1975 ¹

Camilla Borella
tegen Landesversicherungsanstalt Schwaben
(verzoek om een prejudiciële beslissing,
ingediend door het Sozialgericht Augsburg)

Zaak 49-75

Samenvatting

Sociale zekerheid van migrerende werknemers — Ouderdoms- en overlijdensverzekering — Verzekeringstijdvak van minder dan een jaar — Uitkeringen — Recht ontstaan krachtens de wetgeving van de betrokken Lid-Staat — Artikel 48 van verordening nr. 1408/71 — Niet-toepasselijkheid

Artikel 48 van verordening nr. 1408/71 is niet van toepassing wanneer het recht op uitkeringen van de migrerende werkne-

mer of zijn nabestaanden alleen reeds uit de bepalingen van de wetgeving van de betrokken Lid-Staat voortvloeit.

In de zaak 49-75

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag van het Sozialgericht Augsburg (5e Kamer), in het aldaar aanhangig geding tussen

CAMILLA BORELLA, geboren Locatelli, te Pizzighettone (Cremona)

en

LANDESVERSICHERUNGSANSTALT SCHWABEN, Augsburg

om een prejudiciële beslissing inzake de uitlegging van artikel 48, lid 1, van 's Raads verordening (EEG) nr. 1408/71 betreffende de sociale zekerheid,

¹ — Procestaal: Duits.

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt: R. Lecourt, President, R. Monaco en H. Kutscher, Kamerpresidenten, A. M. Donner, J. Mertens de Wilmars, P. Pescatore, M. Sørensen, A. J. Mackenzie Stuart, en A. O'Keeffe, Rechters,

Advocaat-Generaal: G. Reischl

Griffier: A. Van Houtte

het navolgende

ARREST

Ten aanzien van de feiten

Overwegende dat de verwijzingsbeschikking en de krachtens artikel 20 van 's Hof EEG-Statuut ingediende schriftelijke opmerkingen kunnen worden samengevat als volgt:

I — Feiten en procesverloop

Op 23 oktober 1973 vorderde verzoekster in het hoofdgeding, de weduwe Borella, geboren Locatelli, in Italië woonachtig Italiaans onderdaan, van verweerster in het hoofdgeding, Landesversicherungsanstalt Schwaben, een overlevingspensioen ingevolge de Duitse pensioenverzekering voor werknemers.

Haar op 20 september 1973 overleden echtgenoot had van 24 maart 1941 tot 3 januari 1942 in Duitsland gewerkt en over 9 maanden premie gestort voor de ouderdomsverzekering.

Bij beschikking van 9 april 1965 werd hem op grond van dit tijdvak per 1 april 1964 door het bevoegde orgaan pensioen wegens ongeschiktheid tot beroepsuitoefening toegekend. Bij beschikking van

21 september 1972 werd dit pensioen per 1 juli 1972 omgezet in een invaliditeitspensioen.

Op 10 september 1974 wees verweerster in het hoofdgeding verzoeksters aanvraag af op grond dat de voor de Duitse wetgeving vervulde tijdvakken van verzekering korter waren dan de in artikel 48, lid 1, van verordening nr. 1408/71 bepaalde 12 maanden.

Tegen deze afwijzende beschikking ging verzoekster in beroep bij het Sozialgericht Augsburg; dit besloot het geding te schorsen en het Hof van Justitie de volgende prejudiciële vraag voor te leggen:

„Dient artikel 48, lid 1, van verordening (EEG) nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971 betreffende de toepassing van de sociale zekerheidsregelingen op loontrekkenden en hun gezinnen, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen (PB nr. L 149), aldus te worden verstaan dat het orgaan van een Lid-Staat verplicht is de nagelaten betrekkingen van een verzekerde, welke in een andere Lid-Staat woonachtig zijn en de nationaliteit daar-

van bezitten, uitkeringen toe te kennen, indien de krachtens de wettelijke regeling van die Lid-Staat vervulde verzekeringstijdvakken van de verzekerde minder dan een jaar bedragen doch aan de overleden verzekerde hoofde dezer tijdvakken tot zijn dood na de inwerkingtreding van verordening nr. 1408/71 uitkeringen toekwamen?

Het Sozialgericht wijst erop dat het Hof van Justitie volgens vaste jurisprudentie weliswaar niet bevoegd is een nationaal rechtsvoorschrift te toetsen aan communautaire regels, doch wel aan de nationale rechter interpretatiegegevens met betrekking tot het Gemeenschapsrecht kan verstrekken, die voor hem van waarde kunnen zijn bij de beoordeling van het effect dier bepaling.

Artikel 48, lid 1, van verordening nr. 1408/71 bepaalt: „Indien de totale duur der krachtens de wettelijke regeling van een Lid-Staat vervulde tijdvakken van verzekering minder dan een jaar bedraagt en indien, uitsluitend rekening houdende met deze tijdvakken, geen enkel recht op uitkeringen krachtens die wettelijke regeling bestaat, is het orgaan van die Staat ... niet verplicht op grond van bedoelde tijdvakken uitkeringen toe te kennen.”

De verwijzende rechter merkt op dat dit echter wel het geval is volgens artikel 1263, lid 2, Reichsversicherungsordnung, dat immers bepaalt dat een overlevingspensioen wordt uitgekeerd, indien de overledene op het tijdstip van overlijden pensioen „toekwam” („zustand”).

Volgens het Sozialgericht is het voor een rechtsgeldige aanspraak voldoende dat er een — zij het gebrekkige — beschikking bestaat. In dit verband hoefden volgens het vóór de inwerkingtreding van verordening nr. 1408/71 geldende artikel 28, lid 2, van verordening nr. 4 de betrokken tijdvakken van verzekering in totaal slechts zes maanden te bedragen. Het onderhavige geval, waarin sprake is van

een nieuw verzekerd geval, wordt niet geregeld in de overgangsbepaling van verordening nr. 574/72 van de Raad van 21 maart 1972 tot vaststelling van de wijze van toepassing van verordening nr. 1408/71 (PB nr. L 74); artikel 118, lid 2 spreekt alleen van een ambtshalve herziening voor eenzelfde verzekerd geval.

De verwijzingsbeschikking is op 5 juni 1975 ingeschreven ter griffie van het Hof.

Het Hof heeft, op rapport van de Rechter-Rapporteur en gehoord de Advocaat-Generaal, besloten af te zien van instructiemaatregelen.

II — Schriftelijke opmerkingen, ingediend krachtens artikel 20 van 's Hofs EEG-Statuut

Verzoekster in het hoofdgeding is van mening dat zij recht heeft op een overlevingspensioen in het kader van de Duitse pensioenverzekering. Hoewel de in Duitsland vervulde verzekeringstijdvakken in aanmerking kunnen worden genomen voor de berekening van het Italiaanse pensioen, mag men immers niet over het hoofd zien dat het op grond van de in de Duitse pensioenverzekering vervulde verzekeringstijdvakken toe te kennen pensioen in de Duitse en Italiaanse pensioenverzekering niet even hoog is. Er behoeft slechts op te worden gewezen dat in de Bondsrepubliek de pensioenen jaarlijks worden aangepast en dat de in de betrokken Staten verstrekte pensioenen een verschillende koopkracht hebben. Door een overname van dit recht in het in Italië toegekende pensioen zou verzoekster in het hoofdgeding dan ook financiële schade lijden, hetgeen niet wordt gerechtvaardigd door het doel van artikel 48 van verordening nr. 1408/71 om administratieve formaliteiten te vereenvoudigen. Dit doel heeft ook niet verhinderd dat het aan verzekerde toegekende pensioen nog na 1 oktober 1972 werd verstrekt.

Hier prevaleert het beginsel van bescherming van het rechtmatig vertrou-

wen, dat als een grondrecht is te beschouwen dat op communautair niveau moet worden geëerbiedigd; dit houdt in dat een pensioen dat jarenlang aan de echtgenoot van verzoekster in het hoofdeding is verstrekt, moet worden doorbetaald.

Volgens *verweerster in het hoofdeding* kunnen bij het intreden van een nieuw verzekerd geval (in casu het overlijden van verzekerde op 20 september 1973) na de inwerkingtreding van verordening nr. 1408/71 — 30 september 1972 — geen verworven rechten worden geldend gemaakt. Derhalve moet artikel 48, lid 1, worden toegepast (zoals niet in de laatste plaats volgt uit artikel 94, lid 1, juncto artikel 99 der verordening) en niet artikel 28, lid 2, van verordening nr. 4, zelfs al was de overleden verzekerde nog ingevolge deze bepaling een pensioen toegekend.

Een Duitse uitkering kan ook geen steun vinden in het beginsel van bescherming van rechtmatig vertrouwen. De overgangsbepalingen van artikel 118 van verordening nr. 574/72 tonen weliswaar aan dat dit beginsel niet vreemd is aan het Gemeenschapsrecht, maar hierin wordt gedoeld op het verzekerd geval dat vóór de inwerkingtreding van verordening nr. 1408/71 is ingetreden. Deze verordening maakt geen inbreuk op genoemd beginsel, maar wil alleen de uitkering van minuscule pensioentjes voorkomen. Het is dan ook het Italiaanse orgaan dat het betrokken tijdvak van verzekering moet overnemen en hiermee rekening moet houden bij de toepassing van artikel 46, lid 2, sub a van verordening nr. 1408/71.

Uit de tweede voorwaarde van artikel 48, lid 1, kan evenmin een recht op uitkering worden afgeleid. Dit zou inhouden dat naar Duits recht uitsluitend op grond van de negen maanden durende verzekering een recht op pensioen zou zijn verworven. In de Duitse pensioenverzekering wordt echter een wachttijd van zestig maanden voorgeschreven. In geen geval kan het recht op pensioen op artikel

1263, lid 2, Reichsversicherungsordnung worden gegrond: dit artikel heeft slechts betrekking op een nationaal Duits pensioenrecht. Een Duits recht op overlevingspensioen in de zin van dit artikel kan echter niet uit een pensioen van de overledene worden afgeleid; dit pensioenrecht kon slechts door samentelling met in de andere Lid-Staten vervulde tijdvakken ontstaan ingevolge artikel 27, lid 1, van verordening nr. 3. Een zuiver Duits pensioen werd in dit geval niet betaald, daar het pensioenrecht op supranationaal recht beruiste. De Duitse wetgeving kan pro rata — pensioenen volgens de EEG-verordeningen niet verlenen of blijven verlenen.

De *Commissie* is van mening dat artikel 48, lid 1, van verordening nr. 1408/71 niet toepasselijk is. Dit volgt uit het feit dat krachtens artikel 1263, lid 2, Reichsversicherungsordnung overlevingspensioen moet worden uitgekeerd indien de overledene bij zijn dood recht had op pensioen. Dit recht is blijkens artikel 94, lid 5, en de 7e overweging bij verordening nr. 1408/71, door de inwerkingtreding dezer verordening niet aangetast.

Artikel 48, lid 1 is evenmin toepasselijk omdat dit slechts een uitzondering vormt op het beginsel van inachtneming van in het buitenland vervulde tijdvakken van verzekering of verblijf waartoe artikel 45, lid 1, dezer verordening de organen verplicht; het recht is in casu onafhankelijk van de vervulling van deze tijdvakken verworven. De Commissie is dan ook van mening dat de gestelde vraag als volgt kan worden beantwoord:

„Artikel 48, lid 1, van 's Raads verordening (EEG) nr. 1408/71 is niet van toepassing op uitkeringen die krachtens de wettelijke regeling van een Lid-Staat verschuldigd zijn, zonder dat voor het verwerven van het recht op uitkeringen ingevolge artikel 45 dezer verordening rekening behoeft te worden gehouden met de tijdvakken van verzekering of verblijf die krachtens de wettelijke regeling van een andere Lid-Staat zijn vervuld.”

De *Regering van de Italiaanse Republiek* merkt allereerst op dat het mogelijk is het geding in een voor verzoekster in het hoofdgeding gunstige zin te beslissen op grond van het nationale recht en onafhankelijk van de gemeenschapsrechtelijke coördinatie- en harmonisatieregels op dit gebied.

Het Hof heeft meermaals benadrukt dat de bepalingen ter coördinatie van de verschillende regelingen niet van toepassing zijn wanneer het recht op bepaalde uitkeringen alleen op grond van de nationale wettelijke regeling reeds bestaat en dat deze bepalingen niet kunnen worden ingeroepen om uitkeringen te verlagen die een verzekeringsorgaan krachtens zijn nationale wettelijke regeling is verschuldigd. Voorts zouden de doelstellingen zelf van de Gemeenschapsregeling in gevaar komen indien de toepassing ervan het verlies zou meebrengen van rechten die men in een Lid-Staat op grond van de daar geldende wettelijke regeling heeft verworven.

Uit het voorgaande volgt dat artikel 48, lid 1, in casu geen rol kan spelen, daar het betrokken pensioen krachtens de Duitse regeling „op grond van” de in Duitsland betaalde premies werd verstrekt en het weduwepensioen verzoekster in het hoofdgeding toekomt krachtens diezelfde regeling.

Elke eventuele discriminatie op dit punt wordt verboden door de bepalingen van artikel 7 van het Verdrag en van artikel 2, lid 2, artikel 3, lid 1, artikel 10, lid 1, artikel 28, leden 1 en 2 en artikel 28 bis van verordening nr. 1408/71.

Het weduwepensioen kan niet worden geweigerd op grond van de bepalingen van artikel 48, lid 1, daar het pensioen van de echtgenoot van verzoekster in het hoofdgeding destijds werd verstrekt „op grond van” verzekeringspremies die tijdens een kortere periode dan een jaar waren betaald.

Artikel 48, lid 2, is in casu ook niet van toepassing, want dit krijgt eerst betekenis

wanneer in een Lid-Staat vervulde tijdvakken van verzekering van in totaal minder dan een jaar geen recht geven op uitkeringen.

Bovendien gaat het hier niet om een recht op uitkeringen op grond van bepaalde tijdvakken van verzekering, maar om een weduwepensioen, dus om een recht dat — in elk geval naar Duits recht — in beginsel uitsluitend uit het reeds aan de „de cujus” verleende pensioen voortvloeit, en alleen op grond van dit vastgestelde pensioen bestaat. Uit artikel 118 van verordening nr. 574/72 waarvan de laatste zin de mogelijkheid van wijzigingen „in pejus” uitsluit, is geen argument a contrario af te leiden. Het is zeer de vraag of de datum van overlijden bruikbaar is voor de bepaling van „de datum waarop de verzekerde gebeurtenis heeft plaatsgevonden” in de zin van deze bepaling. Discriminatie tussen de nabestaanden in dezelfde omstandigheden, en wel naargelang de verzekerde van wie zij hun recht verkrijgen, vóór of na de inwerkingtreding van verordening nr. 1408/71 is overleden, is niet toelaatbaar.

De Italiaanse Regering stelt het Hof derhalve voor te beslissen dat de door de communautaire regeling voorziene beperkingen betreffende de criteria voor de toekenning van uitkeringen in de betrekkingen tussen de nationale regelingen niet kunnen worden ingeroepen om uitkeringen die de rechthebbenden reeds op grond van de wettelijke regeling van een Lid-Staat toekomen, af te wijzen of te verlagen — subsidiair de gestelde vraag bevestigend te beantwoorden.

Overwegende dat verzoekster in het hoofdgeding, ten deze vertegenwoordigd door H. Niesel, advocate te München, en de Commissie van de Europese Gemeenschappen, ten deze vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur N. Koch, als gemachtigde, ter terechtzitting van 22 oktober 1975 mondelinge opmerkingen hebben gemaakt;

Overwegende dat de Advocaat-Generaal ter terechtzitting van 11 november 1975 conclusie heeft genomen;

Ten aanzien van het recht

- 1 Overwegende dat het Sozialgericht te Augsburg bij beschikking van 28 mei 1975, ingekomen ter griffie van het Hof op 5 juni 1975, krachtens artikel 177 van het EEG-Verdrag een vraag heeft gesteld inzake de uitlegging van artikel 48, lid 1, van 's Raads verordening (EEG) nr. 1408/71 van 14 juni 1971, betreffende de toepassing van de sociale zekerheidsregelingen op loontrekkenden en hun gezinnen, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen (PB nr. L 149 van 5 juli 1971, blz. 19);
- 2 Overwegende dat genoemd artikel bepaalt: „Indien de totale duur der krachtens de wettelijke regeling van een Lid-Staat vervulde tijdvakken van verzekering minder dan een jaar bedraagt en indien, uitsluitend rekening houdende met deze tijdvakken, geen enkel recht op uitkeringen krachtens die wettelijke regeling bestaat, is het orgaan van die Staat, ongeacht het bepaalde in artikel 46, lid 2, niet verplicht op grond van bedoelde tijdvakken uitkeringen toe te kennen”;
- 3 Overwegende dat wordt gevraagd of deze bepaling aldus moet worden verstaan dat het bevoegde orgaan van een Lid-Staat verplicht is de nagelaten betrekkingen van een verzekerde, welke in een andere Lid-Staat woonachtig zijn en de nationaliteit daarvan bezitten, uitkeringen toe te kennen, indien de krachtens de wettelijke regeling van die Lid-Staat vervulde verzekeringstijdvakken van de verzekerde minder dan een jaar bedragen doch aan de overleden verzekerde uit hoofde dezer tijdvakken tot zijn dood na de inwerkingtreding van verordening nr. 1408/71 uitkeringen toekwamen;

dat deze vraag is gerezen in verband met een geding ter zake van een door een Italiaans onderdaan, verzoekster in het hoofdgeding, tot de Landesversicherungsanstalt Schwaben gerichte aanvraag om een overlevingspensioen onder de Duitse pensioenverzekering voor werknemers, aangezien haar in september 1973 overleden echtgenoot van 24 maart 1941 tot 3 januari 1942 in Duitsland had gewerkt en over negen maanden premie had betaald voor de ouderdomsverzekering;

dat verweerster in het hoofdgeding het verzoek heeft afgewezen op grond dat de krachtens de Duitse wetgeving vervulde tijdvakken van verzekering minder bedroegen dan de in voornoemd artikel 48, lid 1, bepaalde twaalf maanden;

- 4 Overwegende dat uit de processtukken blijkt dat het bevoegde orgaan bij beschikking van 9 april 1965 op grond van deze verzekeringstijdvakken aan de echtgenoot van verzoekster in het hoofdgeding een pensioen wegens beroepsongeschiktheid had toegekend, hetwelk vervolgens per 1 juli 1972 in een invaliditeitspensioen was omgezet;

dat het Sozialgericht opmerkt dat ingevolge paragraaf 1263, tweede alinea, van de Reichsversicherungsordnung een overlevingspensioen wordt toegekend wanneer de overledene ten tijde van zijn dood pensioen „toekwam” („zustand”);

- 5 Overwegende dat artikel 48, lid 1, bepaalt dat het slechts van toepassing is indien twee voorwaarden zijn vervuld, namelijk ten eerste dat „de totale duur der ... vervulde tijdvakken van verzekering minder dan een jaar bedraagt”, en ten tweede, dat „uitsluitend rekening houdende met deze tijdvakken, geen enkel recht op uitkeringen ... bestaat” krachtens de wettelijke regeling van de betrokken Lid-Staat;

dat bijgevolg dit artikel geen toepassing kan vinden, wanneer het recht op uitkeringen van de migrerende werknemer of zijn nabestaanden alleen reeds uit de bepalingen van de wetgeving van de betrokken Lid-Staat voortvloeit;

Ten aanzien van de kosten

- 6 Overwegende dat de kosten, door de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening harer opmerkingen bij het Hof gemaakt, niet voor vergoeding in aanmerking kunnen komen en dat de procedure ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding als een aldaar gerezen incident is te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen;

HET HOF VAN JUSTITIE,

uitspraak doende op de door het Sozialgericht te Augsburg bij diens beschikking van 28 mei 1975 gestelde vraag, verklaart voor recht:

Daar artikel 48, lid 1, slechts van toepassing is indien twee voorwaarden zijn vervuld, namelijk ten eerste dat „de totale duur der ... vervulde tijdvakken van verzekering minder dan een jaar bedraagt”, en ten tweede dat „uitsluitend rekening houdende met deze tijdvakken, geen enkel recht op uitkeringen ... bestaat”

krachtens de wettelijke regeling van de betrokken Lid-Staat, volgt hieruit dat dit artikel geen toepassing kan vinden, wanneer het recht op uitkeringen van de migrerende werknemer of zijn nabestaanden alleen reeds uit de bepalingen van de wetgeving van de betrokken Lid-Staat voortvloeit.

Lecourt	Kutscher	Donner	
Mertens de Wilmars	Pescatore	Sørensen	O'Keeffe

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op twintig november negentienhonderdvijfenzeventig.

De Griffier

De President

A. Van Houtte

R. Lecourt

CONCLUSIE VAN DE ADVOCaat-GENERAAL G. REISCHL VAN 11 NOVEMBER 1975 ¹

*Mijnheer de President,
mijne heren Rechters,*

In het bij het Sozialgericht Augsburg aanhangige geding, waaruit de thans te behandelen prejudiciële vraag is voortgevloeid, gaat het om een vordering tot toekenning van overlevingspensioen krachtens de Duitse pensioenverzekering voor werknemers, ingesteld door mevrouw Borella, een in Italië woonachtig Italiaans onderdaan.

De echtgenoot van mevrouw Borella was behalve 119 maanden in Italië, 10 maanden in Duitsland verzekerd geweest. Hij had namelijk van 24 maart 1941 tot 3 januari 1942 over 9 maanden premie betaald voor de Duitse invaliditeitsverzekering; 1 maand werd naar Duits recht

eveneens als tijdvak van verzekering erkend. Dientengevolge ontving de heer Borella bij beschikking van 9 april 1965 per 1 april 1964 pensioen wegens beroepsongeschiktheid en bij beschikking van 21 september 1972 per 1 juli 1972 invaliditeitspensioen.

Op 20 september 1973 overleed de heer Borella. Op 23 oktober 1973 diende zijn echtgenote een verzoek in tot uitkering van een weduwepensioen. Dit werd door de Landesversicherungsanstalt Schwaben afgewezen op grond dat haar overleden echtgenoot in Duitsland slechts verzekeringstijdvakken van minder dan een jaar had vervuld.

Daarop ging mevrouw Borella in beroep bij het Sozialgericht Augsburg.

¹ — Vertaald uit het Duits.